

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א

פרשת בא
ט' שבט תשפ"א

הגלות הנגזרת עליהם והוציאים מעבדות לחירות, לא שיוציאים ממצרים והיו עוד גרים בארץ לא להם. ובעבור שכבר הזכיר הענין הזה והודיע בו, לא הוצרך בו להאריך, כי לא בא הכתוב הזה רק להודיע השלשים שנה שנסופו עליהם. ולכך אמר דרך קצרה שהשלשים במצרים ארבע מאות שנה הנאמרים לאברהם אביהם וידועים להם, ועוד שלשים שנה, וחזר ואמר והיו מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה לגלותם יצאו מארץ מצרים לחירות עולם.

ממשיך הרמב"ן (יב,מב): והנה אם נאמר שטעם כי גר יהיה זרעך מעת שיהיה לך זרע, ונתחיל החשבון משנולד יצחק, תהיה עמידתם במצרים מאתיים וארבעים שנה כפי הפירוש שהזכרנו. גם זה לדעתי איננו דרך הפשט על נכון, שכל ימי אברהם לא יקרא הגלות בורעו. והנכון שיאמר כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ארבע מאות שנה מן היום הזה. והענין לאמר לו, לא ינחלו בניך הארץ הזאת אשר אני נותן להם מיד, אבל יהיו גרים כמון בארץ לא להם ארבע מאות שנה, ועוד לא ישובו הנה עד הדור הרביעי למלאת ארבע מאות ושלשים. ואם כן תהיה עמידתם במצרים כמו מאתיים ועשרים שנה, או קרוב לזה. ואם יהיה חשבון של אותיות רד"ו שמה (בראשית מב, ב) מסורת בישראל, יתכן שירמוזו ליורדים עצמם, שאחרי מות יעקב יעמדו הם שם מאתיים ועשר שנים. ועם י"ז יהיו רכ"ו.

וכבר הזכרתי (בבראשית טו, יג) פירוש רבי אברהם (שם) שמאמר כי גר יהיה זרעך בעבדות ועניו עד ארבע מאות שנה מן היום הזה. ואמר כי **השלשים הנוספים** היו **מיום צאת אברהם מארצו**. והנה יהיה פירוש הכתוב ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים עד מלאת שלשים שנה וד' מאות שנה להיותם גרים הם ואבותיהם בארץ לא להם.

ועוד אני אומר כי הפשט המחזור מן הכל הוא שנאמר כי הגזרה היתה ארבע מאות שנה מן היום ההוא, כאשר הזכרנו, והשלשים שנה האלו הם **תוספת עליהם בעון הדור ההוא**. כי אם נגזר על האדם בחטאו גלות ועניו שנה או שנתים והוא יוסיף על חטאתו פשע בהם, יוסיפו עליו שבע על חטאתיו וגלות ויסורין כהנה וכנהנה, שאין ענשו הראשון הבטחה לו שלא יענש בעון שיעשה. והנה היה על אברהם אבינו גזרה שיהיה זרעו גר בארץ לא להם ארבע מאות שנה, ושלא ישובו הנה עד דור רביעי כי לא שלם עון האמרי, ולא היתה לו הבטחה רק באחרי כן יצאו ברכוש גדול, והוא מיד, או מופלג כמה, וגם הוא על תנאי כמו שאמר וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, שיעמיד בדין את הגוי אם עשו כראוי לישראל לפי מעשיהם ולפי הנגזר עליהם. ועוד, שאין שום הבטחה שלא יגרום החטא לבטלה אלא במקום שבוועה.

ומן הידוע שהיו ישראל במצרים **רעים וחטאים מאד**, ובטלו גם המילה, דכתיב (יחזקאל כח, ו) וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו ואומר לשפוך חמתי עליהם בתוך ארץ מצרים וגו', וכתיב (יהושע כד, יד) והסירו את אלהים אשר עבדו אבותיכם בעבר הנהר ובמצרים ועבדו את ה', **ועל כן ארך גלותם שלשים שנה**. והיה ראוי שיתארך יותר, אלא שצדקו והרבו תפלה.

וזה טעם ויאנחו מן העבודה וזעקו ותעל שועתם, וישמע אלקים את נאקתם (לעיל ב, כג-כד), ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי (שם ג, ט), וכתיב (דברים כו, ז) ונצדק אל ה' אלקי אבותינו וישמע ה' את קולנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו, כי לא היו ראויים להנאל מפני הקץ שבא, אלא שצדק צעקתם ונאקתם מפני הצער הגדול שהיו בו, כאשר פירשתי בסדר ואלה שמות (ב, כה).

ולמה יהיה קשה על הראשונים לפרש כי נתארך גלותם על הקץ שלשים שנה, והנה נתארך עליהם ארבעים שנה בחטא המרגלים, כי כל הארבעים שנים ההם היה להם ענוי, כמו שאמר (דברים ח, ב) וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלקיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענותך, וכתיב (שם ג) ויענך וירעיבך, והיה להם גלות שלימה בארץ לא להם רק לנחש שרף ועקרב, ולא נתקיים להם דור רביעי ישובו הנה, כי ארבעים שנה נתחלף הדור ההוא בודאי שכבר נולד, אבל החטאים גרמו הכל. ואפשר שהיה זה סבת בני אפרים שיצאו שלשים שנה קודם לביאת משה רבנו, וכמו שהזכירו רבותינו (במכילתא כאן). אלא שאינו מיתקן בפירושו כל ועונותיו ילכדו את הרשע (משלי ה, כב). והקב"ה ימחול לנו על כל חטא ושגיאה.

ג. תירוץ אחר מובא בפרקי דר' אליעזר (מח): אמר ר' אלעזר בן ערך, לא אמר לו הקב"ה לאברהם אלא משעה שהיה לו זרע, שנ' כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע ומשנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה אמרו לו והרי כתוב ומושב בני ישראל ארבע מאות ושלשים שנה שישבו ישראל במצרים **חמש שנים** קודם שבא יעקב אבינו למצרים ונולדו לו ליוסף **שני שבטים** מנשה ואפרים **והם מישראל** וירדו במצרים הרי **מאתים וחמש עשרה שנה** ימים ולילות **ארבע מאות ושלשים**, שדולג הקב"ה הקץ בזכות אבות שלשה שהם עמודי עולם ובזכות אמהות שהם נבעות עולם ועליהם הכתוב אמר קול דודי הנה זה בא מילג על ההרים מקפץ על הגבעות.

ד. ואלה שמות בני לוי לתלדיהם גרשון וקהת ומררי וישׂי חיי לוי שבע ושלושים ומאת שלשה: (שמות ו, יב)
ותשי חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וימת יוסף וכל אחיו (שמות א, ו), ואח"כ ויקם מלך חדש, ולוי האריך ימים על כולם.

א.זמן גלות מצרים

ויאמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועזו אתם ארבע מאות שנה: (בראשית טו, יג)
ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בלעזם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים: (שמות יב, מ-מא)

מובא במדרש תנחומא (בא, פרשה ט): ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. וכתבי: ועבדום ועזו אתם ארבע מאות שנה (בראשית טו, יג). הרי שני פסוקים מכחישים זה את זה. כיצד? עד שלא נולד יצחק, נגזרה גזרה. ומשנולד יצחק, חשב הקדוש ברוך הוא, שנאמר: כי גר יהיה זרעך (בראשית טו, יג). ואברהם חשב משעת הגזרה. כתיב ארבע מאות שנה. וכתיב דור רביעי ישובו הנה (בראשית טו, טז). הא כיצד? עשו תשובה, אגאלם לדורות. ואם לאו, לשנים.

ויהי מקץ שלשים שנה וגו'. כשהגיע הקץ, לא עכבם כהרף עין. בחמשה עשר בניסן נגזרה גזרה ונדבר עם אברהם אבינו בין הבתרים. בחמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת לבשרו על יצחק. בחמשה עשר בניסן נולד יצחק. בחמשה עשר בניסן נגאלו ממצרים. בחמשה עשר בניסן עתידין להגאל משעבוד גליות. ויהי מקץ שלשים שנה. קץ אחד לכלם. ליל שמרים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה, שבו עתידין להגאל, דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר: בתשרי עתידין להגאל, שנאמר: תקעו בחדש שפור וגו' (תהלים פא, ד). הוא הלילה הזה, הוא הלילה שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם, בלילה הזה אני גואל את בניך. שמרים, צריכין ישראל להשתמר בו בלילה.

כתוב בפרקי דר' אליעזר (מח): ר' יוחנן בן זכאי פתח, ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר אמר אברהם לפני הקב"ה רבון כל העולמים הן לי לא נתת זרע ואתה אומר אלי לזרעך נתתי את הארץ הזאת במה אדע כי אירשנה אמר לו הקב"ה אברהם כל העולם כולו בדברי הוא עומד ואין אתה מאמין בדברי אלא אתה אומר במה אדע כי אירשנה חייך שני פעמים ידוע תדע שנאמר (בראשית טו, יג) ויאמר לאברהם ידוע תדע.

א. לדעת הסדר עולם רבה (פרק ג') [מיוחס להתנא האלקי רבי יוסי בן חלפתא ז"ע] שה 430 שנה נמנות מבית בין הבתרים (וכן כותב רש"י) מתעורר קושי לגבי אברהם אבינו: יצחק נולד בהיות אברהם בן מאה, ולפי דברינו, ברית בין הבתרים הייתה שלושים שנה קודם לכן בהיות אברהם בן שבעים, והלא אברהם נצטווה "לך לך" בהיותו בן שבעים וחמש (בראשית יב, ד)? אפשר להבין עם מה שכותב בפרק א:

אברהם אבינו היה בשעה שנדבר עמו [הקב"ה] בין הבתרים בן ע' שנה שנאמר (שמות יב, מא): "ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה וגו'". לאחר שנדבר עמו ירד לחרן ועשה שם חמש שנים שנאמר (בראשית יב, ד): "ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן". בדרך זה מובא במדרש החפץ (בראשית יב, ד) (ר' זכריה בן שלמה הרופא מחכמי תימן):

וזהו יזכר כי אברהם השיג ענין המלכים של ברית הבתרים במראה הנבואה בהשגת השכלית והוא בן שבעים שנה והוא ידע כל הענינים בזמן שחלה עליו הנבואה באור כשדים ואחרי כן אמר לו לך לך והיתה יציאתו והוא בן שבעים וחמש שנה.

לפי זה החשבון מתחיל מברית בין הבתרים הראשונה במראה הנבואה באור כשדים.

ב. וחולק הרמב"ן (יב,מ): ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, שמשעה שהיה זרע לאברהם נתקיים בו כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית טו, יג), ושלשים שנה היה משנגזרה גזרת בין הבתרים עד שנולד יצחק, וכשתמנה ארבע מאות משנולד יצחק תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן מאתיים ועשר שנים. זה הלשון רש"י. והוא דעת רבותינו (במכילתא כאן). אלא שאינו מיתקן בפירושו כל צרכו, שהרי כתוב ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן (בראשית יב, יד), ומעמד בין הבתרים היה אחר כך ימים רבים.

אבל נצטרך לתרץ הענין כמו ששנו בסדר עולם (פרק א) אברהם אבינו היה בשעה שנדבר עמו בין הבתרים בן שבעים שנה, שנאמר (שמות יב, מא) ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים. חזר לחרן ועשה שם חמש שנים, שנאמר (בראשית יב, ד) ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן. ויהיה ענין הכתוב לומר כי בצאתו מחרן ארץ מולדתו שלא חזר וראה עוד בבית אביו היה בן שבעים וחמש שנה. ודעתו בדרך הפשט כי ה' אמר לאברהם, ידוע תדע כי טרם תהיך הארץ הזאת גר יהיה זרעך בארץ לא להם ימים רבים ארבע מאות שנה, ולא חשב להודיע השלשים, כי אמר לו עוד דור רביעי ישובו הנה (שם טו, טז), להודיעו שלא ישובו מיד בסוף ארבע מאות עד הדור הרביעי שיהיה שלם עון האמרי, ירמוזו לשלשים שנה הללו, כי עמדם במדבר ארבעים שנה לא מפני עון האמרי שלא נשלם.

ויהיה שיעור הכתוב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים עד שלשים שנה וארבע מאות שנה שישבו שם למלאת להם כן בארץ לא להם. הודיענו הכתוב כי עתה בצאתם נשלמה

מותאם ונערך עם השלמת מקורות ע"י בנו יונתן יוסף, מתוך שיחתו השבועית של הרב בצרפתי.

לקבלת השיחה ב M או ב WhatsApp : A0583245820@gmail.com או באתרים לדעת ודרשו

מסביר **המזרחי** (תמציתו מופיעה בפרושו "**שפתי חכמים**"):

ושנות לוי משירד למצרים הם צ"ד שנה שהרי בתוך ו' שנים נולדו כל השבעים עד שנולד יוסף הוצא מהן שלשה שנים עד שנולד לוי שהוא שלישי לראובן נמצא שלוי נולד קודם יוסף ארבע שנים ויוסף היה בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה וז' של שבע ושנתים של רעב כשירדו השבטים למצרים הרי ליוסף ל"ט שנה וארבע של לוי קודם לידתו של יוסף הרי ללוי מ"ג שנה ברדתו למצרים תוציאם משנותיו שהם קל"ז שנה נשארו צ"ד שנה תוציאם מהר"י שנה נמצא **שלא היו ימי השעבוד רק קי"ו** שנה שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא התחילה צרת השעבוד.

כתוב **במסכת מגילה** (ב,טז):

ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים (בראשית מה,כג) מאי מטוב מצרים אמר ר' בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר שלח לו יין [ישן] שדעת זקנים נוחה הימנו.

מסביר **הפנת עינים** (פירושו הגמרא **מהחיד"א**, בעיקר על חלק האגדה):

שלח לו יין וישן שדעת זקנים נוחה הימנו. הראשונים רמזו כי **יין ישן** גימט' ת"ל וזהו שלשלח לו לרמזו לאביו לקיים גזרת ה' של שנה שדעת זקנים אברהם ויצחק נוחה הימנו ורוצים בגזרתו ית' עכ"ד גם אני בעיני אבחר ודרכם לרמזו כי רש"י פ' ויגש כתב שלח לו יין ישן ומדרש אגדה **גריסין של פול**. ונקדים מה שמצאתי בספר רבינו אפרים כ"י על התורה ובסוף כל פרשה מביא מרבותנו רבני אשכנז הקדמונים ובפ' ויגש כתוב לרבני אשכנז שאמר הקב"ה ליעקב אבינו שלא יצטער שרד"ו שנה יהיו בקושי השעבוד שלא יהיו בשעבוד כי אם קי"ז **שנה** וזה רמז עמ"ו אנכי בצרה עמ"ו עם הכולל קי"ז עכ"ד ומוצא אני החשבון בדקדוק דכתיב ושני חיי לוי קל"ז ואמרו רז"ל שכל זמן שהיה א' מהשבטים קיים לא היה שעבוד כלל וכשתחשוב שלשנו של לוי ותסיר מ"ג שנה שהיה לו בכואם למצרים נשארו צ"ד שנים שלא היה שעבוד וצ"ד וקי"ז הם ר"א שאפשר שיש איהו שנים מקוטעות או לוי ה"ל מ"ד שנה כשבא למצרים ויבא החשבון הדק הטב. ואפ' שזה רמז לו יוסף ולאביו שלח יין ישן גימט' ת"ל. ושלח גריסין של פול **רמז שיהיה לחצאין** כמו גריסין שהם חצאין והשעבוד לא יהיה אלא פו"ל גימט' קי"ז **עם הכולל** ודוק [ואפשר להרחיב יותר דשלה לו יין ישן גימט' ת"ל ושלח לו גריסין לרמזו שני חצאין הראשון מת"ל נעשו רט"ו. ומרט"ו נעשו (קי"ו) [קי"ז] גימט' פו"ל. וזה רמז בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים בחזק גימט' קי"ז שהיה צריך חזק יד לצאת בקי"ז שנים גימט' בחזק].

ה. מובא **בשמות רבה** (כו,א):

דבר אחר, לא שלות, מגזרה הראשונה שגזר פרעה עלי, שנאמר (שמות א, יד): וימררו את ה'יזיהם, והעמיד לו הקדוש ברוך הוא גואל, זו מרים, על שם המרור. [שנולדה אז והייתה ביציאת מצרים בת 86]

וכתוב **בבראשית רבה** (פח,ה):

ויספר שר המשקים (בראשית מ,ט), והנה גפן לפני, אלו ישראל, שנאמר (תהלים פ,ט): **גפן ממצרים תסיע**. ובגפן שלשה שריגם (בראשית מ"ג), משה אהרן ומרים. הוא כפרחת, (בראשית מ"ג) הפריחה גאלתן של ישראל. עלתה צנה (בראשית מ"ג), הנצה גאלתן של ישראל. הבשילו אשכלתיה ענבים (בראשית מ"ג), גפן שהפריחה מיד הנצה, ענבים שהנצו מיד בשלו. וכוס פרעה בידי (בראשית מ"א), **מכאן קבעו חכמים ארבע כוסות של לילי פסח**. אמר רב הונא בשם רבי בניה כנגד ארבע גאלות שנאמרו במצרים (שמות ו,ו): והוצאתי, והגאלתי, וגאלתי, (שמות ו,ו) ולקחתי. רבי שמואל בר נחמן אמר **כנגד ארבע כוסות שנאמרו כאן** (בראשית מ"א): וכוס פרעה בידי וגו' ונתת כוס פרעה וגו'.

וכן מובא **במסכת חולין** (צב,א):

רבי ירמיה בר אבא אמר גפן אלו ישראל וכן הוא אומר (תהלים פ,ט): גפן ממצרים תסיע.

מסביר **התורת חיים** (רבי אברהם חיים שור) :

גפן אלו ישראל וכן הוא אומר גפן ממצרים תסיע וכו' וכה"ג דריש במדרש רבה [...] ותימא דמה ענין גאולתן של ישראל לחלומו של שר המשקים ומאי קאמר דמכאן קבעו חכמים ארבע כוסות של לילי פסח מה ענין זה אל זה.ונראה לפרש לפי שהיה נגזר על ישראל שיהיו משועבדים במצרים ארבע מאות ושלשים שנה כמ"ש "ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה יצאו כל צבאות ה' וגו' " **ועיקר שיעבודן של ישראל לא היה אלא שמונים וששה שנה משנולדה מרים** ולהכי נקראת מרים על שם וימררו את חייהם כדאיתא במדרש.חזית נמצא שלא נשתעבדו אלא חלק חמישית ממה שהיה גזר עליהם דחמישה פעמים פ"ו עולה ת"ל. [...] והשתא נימא מה שעבדו חכמינו ז"ל ארבע כוסות בליל פסח נגד ארבע כוסות הללו שהיה כל עיקר ארבע כוסות הללו לא נאמרו אלא בשביל כן כדפי" נראה ולהכי כתיב וכוס פרעה בידי ולא כתיב וגביע פרעה כמ"ש גבי יוסף "ואת גביעי", רמז למה שפי' כו"ס בגימטריא **שמונים וששה** וכתוב כו"ס ארבע זמנין **רמז שיחסר מן השעבוד פ"ו שנים ארבע זמנין** ולהכי כתיבי **ארבע לשונות של גאולה** והוצאתי והצלתי וכו' **עד ד' חלקים שנגאלו ממנו** ולהכי כתיב "**והמשיים** עלו בני ישראל" מחזמישים,שלא נשתעבדו אלא חלק חמישית.

ב. בדמִיך חיי

שֵׁה תַמִּים זָכַר בֶּן שְׁנָה יְהִיֶה לָכֶם מִן הַכֹּבֵשִׁים וּמִן הַעֲזִים תִּקְחוּ: וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עוֹד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחַטּוּ אֹתוֹ כָּל קֹהֵל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֵבִים: (יב,ה-ו)
וְהָיָה הָדָם לָכֶם לָאֵת עַל הַבְּתִים אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׂם וּרְאִיתִי אֶת הָדָם וּפְסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא יְהִיֶה בְכֶם נֶזֶף לְמִשְׁחִית בְּהַכְּתִי בָאָרֶץ מִצְרַיִם: (יב,יג)

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וְקָחוּ לָכֶם צֹאֵן לְמִשְׁפַּחְתִּיכֶם וּשְׁחַטּוּ הַפֶּסַח: וּלְקַחְתֶּם אֲגֵדָת אֹזֶב וְטַבַּלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר בִּסְף וְהִזְעַלְתֶּם אֶל הַמִּשְׁקֹף וְאֵל שְׁתֵי הַמְּזוּזֹת מִן הָדָם אֲשֶׁר בִּסְף וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עוֹד בַּקֶּר: (יב,כא-כב)
וְכִי יָגִיד אֶתְךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לֹה' הַמּוֹלֵל לּוֹ כָּל זָכָר וְאִזְ יִקְרַב לְעִשְׂתּוֹ וְהָיָה כַּאֲזֵרַח הָאָרֶץ וְכָל עָרֵל לֹא יֵאָכֵל בוֹ: (יב,מח)

מובא **במכילתא** (מסכתא דפסחא בא פרשה ה):

"והיה לכם למשמרת, עד ארבעה עשר יום לחדש הזה,ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים"(שמות יב,ו)

מפני מה הקדים הכתוב לקיחתו שלפסח לשחיטתו **ארבעה ימים**? היה רבי מתיב בן חרש אומר: הרי הוא אומר: (יחזקאל טו,ח), "ואעבר עליך, ואראך, והנה אתך עת דדים", הגיע שבועתו שנשבע הקדש ברוך הוא לאברהם שיגאל את בניו, ולא היה בידם מצוות שיתעסקו

בהם כדי שיגאלו, שנאמר (יחזקאל טו,ז): "רבבה כצמח השדה נתתיך, ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים, שדים נכננו ושערך צמח, ואת ערם ועריה" **ערם מכל מצוות**.

נתן להם הקדש ברוך הוא **שתי מצוות**, דם פסח ודם מילה, שיתעסקו בם כדי שיגאלו, שנאמר (יחזקאל טו,ו): "ואעבר עליך, ואראך מתבוססת בדמיך, ואמר לך: בדמיך חייל! ואמר לך: בדמיך חייל!" ואומר (זכריה ט,א): "גם את, בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו" לכך הקדים הכתוב לקיחתו שלפסח לשחיטתו ארבעה ימים, שאין נוטלין שכר אלא על ידי מעשה. רבי אליעזר הקפר ברבי אומר: וכי לא היה בידם שלישראל ארבע מצוות שאין כל העולם כדי בהם? שלא נחשדו על העריות, ולא על לשון הרע, ולא שנו את שמם, ולא שנו את לשונם.[...]

ומפני מה הקדים לקיחתו שלפסח לשחיטתו ארבעה ימים? לפי שהיו ישראל **שטופין בעבודה זרה במצרים**, ועבודה זרה שקולה כנגד כל המצוות, שנאמר (במדבר טו,כד): "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה", יחד הכתוב המצוה הזאת ואמרה ענין בפני עצמו. ואי זה? זה עבודה זרה. אתה אומר עבודה זרה, או אינו אלא אחת מכל מצוות האמורות בתורה סתם? כשהוא אומר (במדבר טו,כב): "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה, אשר דבר ה' אל משה." באו כל המצוות ללמד על מצוה אחת ששקולה בכלן: מה העובר על כל המצוות, פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה, אף העובר על מצוה אחת פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה, שנאמר לעבר בריתי, ומנין לעובר על כל המצוות, שהוא פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה? שנאמר (דברים כט,יא): "לעובר בברית ה' אלקיך, ואין ברית אלא תורה, שנאמר (דברים כח,טט): "אלה דברי הברית, אשר צוה ה' את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב, מלבד הברית אשר כרת אתם בחרב" אמר להם: **משכו ידיכם מעבודה זרה והדבקו במצוות**.

וכן מובא **בשמות רבה** (ז,טז):

דבר אחר, משכו וקחו לכם צאן, הדא הוא דכתיב (תהלים צו,ז): יבשו כל עבדי פסל, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה לשחט הפסח, אמר לו משה רבון העולם הדבר הזה היאך אני יכול לעשות, אי אתה יודע שהצאן אלהיהן של מצרים הן, שנאמר (שמות ח,כב): הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו.

אמר לו הקדוש ברוך הוא חיך אין ישראל יוצאין מכאן **עד שישחטו את אלהי מצרים לעיניהם**, שאודיע להם שאין אלהיהם כלום. וכן מצינו שעשה, שבאותה הלילה הכה בכוריהם של מצרים ובו בלילה שחטו ישראל פסחיהן ואכלו, והיו המצרים רואים בכוריהם הרוגים ואלהיהן שחוטין **ולא היו יכולין לעשות כלום**, שנאמר (במדבר לג,ד): ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים, הוי: יבשו כל עבדי פסל.

וכך מובא בהמשך (ז,יז):

דבר אחר, ולקחתם אגדת אוזב, כלומר אני עושה אתכם אגדה לעצמי, אף על פי שאתם שפלים כאזב, שנאמר (שמות יט,ה): והייתם לי סגלה מכל העמים. וטבלתם בדם אשר בסף, מה ראה הקדוש ברוך הוא להגן עליהם בדם, כדי לזכר להם **דם מילת אברהם**.

ובשני דמים נצולו ישראל ממצרים **בדם פסח ובדם מילה**, שנאמר (יחזקאל טו,ו): ואמר לך בדמיך חיי ואמר לך בדמיך חיי, בדם פסח ובדם מילה. והגעתם אל המשקוף, בזכות אברהם, ולא שתי המזוות, בזכות יצחק ועקב, ובזכותם ראה את הדם, ולא יתן המשחית.

זכות אברהם אבינו כתוב **במדרש תנחומא** (וירא ד):

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם (בראשית יח,ב) **התחיל הדם מילה לטפסף** אמר ליה הקב"ה בשכר חיך שבזכותך אני אחוס על בניך **בשני דמים** ואפרע משונאיהם שנאמר (יחזקאל טו,ז) ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך, שני דמים, שנאמר ואומר לך בדמיך חיי זה דם פסח ואומר לך בדמיך חיי זה דם המילה.

וזכות יצחק מובא **במכילתא** (מסכתא דפסחא בא פרשה ז):

דבר אחר: "וראית את הדם", רואה אני **דם עקדתו של יצחק**, שנאמר: (בראשית כב,יד) "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' ירעה, אשר יאמר היום בהר ה' ירעה" ולהלן הוא אומר: (דברי הימים א' כא,טו) "וישלח האלקים מלאך לירושלם להשחיתה, וכהשחית ראה ה' וינחם על הרעה, ויאמר למלאך המשחית: רבו! עתה, הרף ירך! ומלאך ה' עמד עם גרן ארנן הביכסי" מה ראה? ויאמר דם עקדתו של יצחק, שנאמר: "אלקים יראה לו השם".

כתוב **בשמות רבה** (יט,ה):

זאת חקת הפסח, אמר רבי שמעון בן חלפתא כיון שיצאו ישראל ממצרים אמר הקדוש ברוך הוא למשה הוזהר לישראל על מצות הפסח, כל בן נכר לא יאכל בו, וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אתו וגו', כיון שראו ישראל שפסל לערלים לאכל בפסח עמדו כל ישראל לשעה קלה ומלו כל עבדיהם ובניהם וכל מי שיצא עמהם, שנאמר: וילכו ויעשו בני ישראל. משל למלך שעשה משתה לאוהביו, אמר המלך אם אין סימנטרי על כל המסבין אל יכנס אחד מהם לכאן. כך האלקים עשה משתה להם (שמות יב,ח): צלי אש על מצות ומררים, מפני שגאלן מן הצרה, אמר להם אם אין חותמו של אברהם בבשרכם לא תטעמו ממנו, מיד כל הנולד במצרים נמולו לשעה קלה, עליהם נאמר (תהלים ג,ה): אספו לי חסידי כרתי בריתי עלי ובח. ורבותינו אמרו, לא בקשו ישראל למול במצרים, אלא **כלם בטלו המילה במצרים חוץ משבטו של לוי**, שנאמר (דברים לג,ח): וללוי אמר תמיך ואוריך, למה (דברים לג,ט): כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו, במצרים.

והיה הקדוש ברוך הוא מבקש לגאול **ולא היה להם זכות**, מה עשה הקדוש ברוך הוא קרא למשה ואמר לו לך ומהול אותם. ויש אומרים, שם היה יהושע שמל אותם, שנאמר (יהושע ב,ב): ושוב מל את בני ישראל שנית, והרבה מהן לא היו מקבלים עליהם למול, אמר הקדוש ברוך הוא שיעשו הפסח וכיון שעשה משה את הפסח גזר הקדוש ברוך הוא לארבע רוחות העולם **ונושבות בני עדן** מן הרוחות שבגן עדן **הלכו ונדבקו באותה הפסח**, שנאמר (שיר השירים ד,טז): עורי צפון ובואי תימן, והיה ריחו הולך מהלך ארבעים יום, נתכנסו כל ישראל אצל משה אמרו לו בבקשה ממך האכילנו מפסחך, מפני שהיו עיפים מן הריח, היה אומר הקדוש ברוך הוא, אם אין אתם נמולין אין אתם אוכלין, שנאמר: ויאמר ה' אל משה ואל אהרן זאת חקת הפסח וגו', **מיד** נתנו עצמן ומלו, **ונתערב דם הפסח בדם המילה**, והקדוש ברוך הוא עובר ונוטל כל אחד ואחד ונושקו ומברכו, שנאמר (יחזקאל טו,ו): ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיך וגו', חיי בדם הפסח, חיי בדם מילה.

שבת שלום!